

УДК 82:316.7(045)

DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.155-163

Любов Расевич

ORCID 0000-0001-9540-9041

кандидат філологічних наук, старший викладач

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ КЛЮЧІ: ВІТАЇЗМ НАЦІЇ, ВІДОБРАЖЕНІЙ У МИСТЕЦТВІ (на основі неможовознавчих праць Івана Огієнка)

Вивчення української літератури як різновиду мистецтва, а отже, у багатій палітрі національної та світової культурної спадщини, відповідає тенденціям літературної та культурної освіти. Ключовою є заувага авторів Концепції НУШ, що обізнаність та самовираження у сфері культури базується на глибокому розумінні власної національної ідентичності. Усе це вмотивовує коректність комплексного наукового вектору поточного дослідження, джерельною основою якого є неможовознавчі праці Івана Огієнка (з акцентом на книзі «Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу», 1918 рік).

Ключові слова: методика навчання української літератури, Іван Огієнко, культурологічна компетентність, вітаїзм, міжпредметні зв'язки, українська культура, національна ідентичність, національна свідомість.

Постановка проблеми. Підхід до вивчення літератури як різновиду мистецтва, тобто в контексті цілісного культурного процесу, відображеного на рівні діахронії та синхронії, є вимогою 21-го століття, для якого інтеграційні процеси в освіті на часі. Цим забезпечується цілісне, діалектичне розуміння світу як взаємно пов'язаної онтологічної сутності. Іван Огієнко, якого за правом вважають видатним політичним, громадським і церковним діячем, мовознавцем, лексикографом, істориком церкви й педагогом, не так часто у своїх працях торкався питань суто методики вивчення української літератури. Утім, його неможовознавчі праці дають деяке цілісне уявлення про те, які функції виконує художнє слово у вихованні нових поколінь. Власне, і літературознавство як наука окремішньо майже не було предметом дослідницької уваги Івана Огієнка, однак його культурологічні праці неминуче звертаються до творів літератури як важливих артефактів культури українського народу.

За кордоном практика вивчення літератури цілісно з іншими культурними нішами та в руслі культурологічної методології є звичною (у межах дисципліни *Literary and Cultural Studies*). На думку науковців, це дає змогу простежити, як мова за посередництвом художніх текстів організовує та уможливує різні способи пізнання та існування [11; 15]. До того ж Е. Істгоуп обстоює думку, що з появою постструктуралізму та «смертю літератури» опозиція між високою та популярною культурою стала неспроможною, перетворивши класичну літературознавчу сферу дослідження на культурологічну [11]. Культурологія в новітню епоху, отже, може запропо-

нувати сучасну, децентралізовану парадигму для спільного вивчення кано-
нічних і популярних текстів [5; 8; 11]. Такий потенціал вивчення літерату-
ри в культурологічній парадигмі є додатковою перевагою, особливо акту-
альною в період постмодерної епохи. Емпіричні дослідження підтверджу-
ють ефективність інтегрованого підходу до вивчення предметів, які сукуп-
но мають потенціал взаємного підсилення: мови, літератури та культуроло-
гії [14, с.789]. Це дієве методологічне рішення, що відповідає ситуації
в сучасному глобалізованому міжкультурному світі. В інтегрованому на-
вчальному плані з літератури культурологічні дані найчастіше описуються
поверхово, зосереджуючись, наприклад, на цінностях і переконаннях, пра-
вилах поведінки, концептуальних категоріях або основних соціополітич-
них маркерах [14]. Утім, у разі з українським соціоісторичним контекстом
вивчення літератури в загальнокультурному контексті – це ще й маніфест
життєствердності української нації, інструмент позбавлення від аберацій
комплексу меншвартості, накладеного століттями бездержавності. Тому
для історії української літератури важливий діахронний виклад матеріалу
в загальній культурологічній парадигмі епох.

Саме ця думка є ключовою у культурологічних працях І. Огієнка,
зокрема в монографії «Українська культура. Коротка історія культурного
життя українського народу» [6], що видана 1918 року (у версії передру-
ку – 1991 року) на основі курсу лекцій автора «Українська культура», які
він читав у новоствореному 1918 року Кам'янець-Подільському держав-
ного українському університеті.

Цілісне вивчення культури в сучасному контексті та літератури в кон-
тексті культури – це процес естетичного збагачення, набуття літературних
і культурологічних компетенцій, розвиток комунікативних навичок, отри-
мання культурно-специфічних і загальнокультурних знань, навичок і уста-
новок, найбільш необхідних для ефективного спілкування та взаємодії з
людьми в межах національної та інших культур. Для українського педаго-
гічного горизонту це інструмент національного пробудження й самоствер-
дження особистості як представника нації з багатою й цілісною культу-
рою, сформованою в кризових умовах поневолення, однак дорослою до
рівня світових. Вивчення літератури й культури у синергії збагачує здобу-
вачів освіти когнітивно, поведінково та емоційно [14, с.789].

Універсальні цільові вектори сумісного навчання в триаді «мова-
література-культура» такі:

- 1) пізнання особистістю себе як культурної істоти;
- 2) вивчення культури та її впливу на людське спілкування, поведінку та
ідентичність;
- 3) вивчення універсальних міжкультурних феноменів;
- 4) культурна адаптація;
- 5) вивчення певної національної культури, включно з її мовою та літературою;
- 6) навчання з проєкцією на безперервну освіту: набуття умінь самостійно
керувати своїм культурно таргетованим збагаченням поза офіційними
освітніми інституціями [13, с.259-277].

Отож, апелюючи до культурологічного контексту вивчення літерату-
ри, ми виступаємо за те, аби вивчати літературу не відособлено, а сукуп-

но з усіма культурними виявами епохи й у таких спосіб виховувати не тільки літературно компетентну особистість, але й культурологічно компетентну [2, с.517-521; 7; 12, с.733-750; 16, с.286-302]. Окрім того, як уже було побіжно сказано вище, пізнання культури свого народу є вагомим інструментом національного виховання особистості, пробудження національної свідомості та потенціалу національної самоідентифікації через культурний код своєї нації. А оскільки початок 20-го століття, на який припав час активної наукової та громадсько-просвітницької діяльності Івана Огієнка, є ще й часом самоствердження української нації в короткий, проте плідний період існування незалежної Української Держави (Українська Народна Республіка, 1917-1921 рр.), то це період утвердження буттєвої спроможності всієї української нації – у руслі світоглядних домінант філософії вітаїзму. Як слушно зауважує Л. Назар, у межах української культури перших десятиліть 20-го століття естетика вітаїзму стверджувала життєвість нації, незнищенність українського народу. Дослідниця радить інтерпретувати вітаїзм не у вузькому значенні конкретного естетично-мистецького напрямку, а в значно ширшому історично-культурному дискурсі [4, с.152-170].

Такий ракурс дає змогу кваліфікувати культурологічні праці Івана Огієнка в таких детермінантах:

- 1) як площину втілення вітаїстичності світогляду науковця;
- 2) як інструмент демонстрації життєствердності української нації;
- 3) як методологічну апеляцію до цілісного культурологічного вивчення української літератури й трансляцію за допомогою цього ідей національно-культурної самобутності й самодостатності українського народу.

Мета дослідження – вивчення української літератури в культурологічному ключі, зокрема дослідження концепту вітаїстичності української нації, що відображена в мистецтві загалом та окремо в мистецтві словесному. Завданням дослідження є розкрити зазначені концепти через аналіз немовознавчих праць Івана Огієнка (з акцентом на праці «Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу»), який розглядав літературу в парадигмі культурної спадщини нації, а культуру розглядав як доказ повноти буття українців як нації навіть в умовах бездержавності.

Виклад основного матеріалу. Окреслюючи ідею вивчення літератури в широкому культурному контексті, особливо відповідно до того, як літературу розглядає Іван Огієнко в немовознавчих працях, ми апелюємо до феномену вітаїзму, який був виразним естетично-художнім явищем української літератури 20-х років ХХ століття [1, с.5-14]. Власне, корінням вітаїзму сягає в загальноєвропейську культурно-філософську традицію. Так, французький філософ Герні Бергсон (1874-1948) позиціонував концепт *ap ́lan vital* як життєву силу чи імпульс життя [9]. Дозрівання концепції «романтики вітаїзму» корелює з біологічною течією віталізму, представники якої вбачали в організмах особливу нематеріальну надприродну потугу, силу, що є визначальною специфікою живого світу і стверджує його якісну відмінність від неживого. У руслі перцепції романтики вітаїзму як форми національного самопізнання й життєвого оптимізму (отже, нація – це теж живий організм, який вирізняється специфікою буття) цей концепт виражає могутнє прагнення нації до самоствердження [1, с.5-14].

3. Савченко у дисертації 1999 року розглядає романтику вітаїзму як активний романтизм в українській прозі першої половини ХХ століття (з акцентом на творчість М. Хвильового, Ю. Яновського та І. Багряного) [1, с.5]. Дослідниця Л. Кавун трактує «романтику вітаїзму» як нову художню систему – світоглядно-стильову модель, відповідну станом визрівання нової гармонії в надрах «хаосу» зруйнованих шляхів культурної самоорганізації [1, с.10]. Л. Назар вважає вітаїзм одним із вимірів національного модернізму першої половини ХХ століття, котра «відповідала тогочасним естетичним запитам розбудови нової української культури» [4, с.152]. Ю. Лавріненко говорить про вітаїзм як «питомо національний змаг одушевленості та віри в життя – вияв енергії національного самоутвердження» [3, с.931-967]. Вітаїзму як плюралістичній-філософській системі якраз була притаманна інтеграція як організувально-смысловая сила: через поєднання різних мисленневих сфер – релігії, науки, мистецтва, посвякденного життя тощо у своєрідну синергетичну систему, що значною мірою відповідає синкретизму художнього мислення «ваплітян» [1, с.10]. Однак ми наполягаємо на тому, що цей вітаїстичний синкретизм вийшов за межі суто художньої літературної парадигми (до речі, про очевидну проскіцію вітаїзму на інші види мистецтва говорить Л. Назар, зокрема, простежує, як націєтворча ідея «збирає і поглинає всі життєві процеси» композитора Василя Барвінського, виявляючи глибокі ментальні корені, які дослідниця розцінює водночас як основу вітаїзму, – сердечну одухотвореність життям) [4, с.152]. Ми вбачаємо вихід вітаїзму на ще ширші, ніж знано мистецькі, магістралі духовних і розумових потуг. Зокрема, вважаємо вітаїзм ідейною рушійною силою в науковій творчості Івана Огієнка, де вітаїстичність простежується як спосіб національно зосередженого світовідчуття, у якому ідея цілісності й життєспроможності української нації доводиться через синкретизм культури, науки, релігії, педагогіки тощо.

У вступній статті до посібника автор ставить собі за завдання не просто з культурологічного погляду окреслити основні віхи та напрями культурного буття українців, але самоствердити через історико-культурологічний наратив повноцінність українців як нації, дати відповідь на питання *«Чи в минулому єсть у його своя історія, своє життя?»* [6, с.3]. Іван Огієнко вважає це питанням принципової ваги *«тепер, коли ми творимо самі своє вільне життя, коли питання про нашу автономію поставлено руба, коли це питання набуло собі такої гострої форми, як раз дочасно буде спинитись, озирнутися назад, кинути оком на тон довгий шлях, що його ми пережили»* [6, с.3]. Примітно, що перший розділ стосується української пісні. Як відомо, народні українські пісні вивчаються на уроках української літератури як один із жанрів фольклору – літератури колективного творення. Далі зупиняється на *«українських старих думах і козачих»* піснях, наголошуючи, що *«вони мають велику літературну вартість»* [6, с.9]. *«Найкращий здобуток старовини, думи мали великий вплив на стару й нову українську літературу, годували Котляревського, Гоголя, Квітку, Шевченка, Щоголіва, і матимуть ще немалий вплив з ростом української національної свідомості»* [6, с.9], – цим самим автор не тільки доводить висловлену нами вище думку про вітаїстичне підґрунтя його науково-патріотичного світогляду, але й апе-

лює до тісного й зворотного зв'язку між пізнанням культури (зокрема літератури) і почуттями національної гідності.

Після того й надалі автор аналітико-оглядово говорить про різні царини української культури: музику, музичні інструменти та український орнамент, право («Український народ витворив і своє оригінальне право» [6, с.16]), церкви («Народ український утворив свою церкву, і вона в старі віки дуже одріжнялась од церкви московської» [6, с.17]), «юмор», «форми письмен», літературі тощо. Очевидно, що в сприйнятті автора це все творить неподільну життєствердну єдність. Впадає у вічі наскрізна риторика окремішності українського народу від московського, акцентування на першості й первинності українців щодо московитів: «Любовні пісні рано появились в Україні, і їх скоро занесено й на північ. В рукописях XVIII віку знаходимо багато українських народніх пісень, перероблених на московський лад» [6, с.6]; «...по всій Росії за XVIII вік учителями по школах були майже самі українці» [6, с.89]. Такий контраст, створений на основі доказового наукового матеріалу, літописних свідчень, документальних розвідок тощо, був необхідним для потвердження ключової думки: «...народ наш виявляє себе окремим, своєрідним народом, народом з самостійною культурою» [6, с.21].

У багатому й складно організованому калейдоскопі культурних царин література розглядається Іваном Огієнком як органічна й невід'ємна складова єдиного цілого – духового життя української нації. До того ж такий спосіб вивчення літератури – у широкому культурологічному ключі – дає найкращий потенціал для розвитку культурологічної компетенції здобувачів освіти. Як відомо, набуття культурологічних компетенцій вимагає системної, цілеспрямованої, спеціально організованої діяльності в освітньому процесі. Вивчення літератури на широкому культурному тлі дає змогу не тільки зміцнити знання з літератури, систематизувати їх, але й розвинути знання з культури свого народу, для чого в традиційних освітніх програмах є лише обмежені можливості, оскільки українська культура як обов'язкова окрема дисципліна не вивчається в школах. Як наслідок, сучасним учням бракує знань та свідомості щодо обшину та цінності культури українського народу. За цих умов свідомість особистості-громадянина на етапі становлення, досягнення зрілості легко маніпулювати, що й розвинулося в «ментальну хворобу національного масштабу» – комплекс «молодшого брата», меншовартості, другосортності, довголітньої запобіжливості перед культурою московського сусіда, а з набиранням обертів глобалізацією – і комплекс заперечення свого на користь звеличення всього західного. Підхід до вивчення літератури без належного культурологічного контексту створює сприятливі умови для інтеграції в модус національного виховання «технологій приниження», «колоніального дискурсу», «страждального модусу», «позичених дискурсів» та «комплексу нещасності», як це називає Оксана Забужко. Натомість спосіб вітаїстично наповненого викладання літератури за традиціями Івана Огієнка, тобто в масштабній культурологічній площині, взаємно збагачує як літературні компетенції, так і культурологічні, разом сприяючи позбавленню від національних комплексів (на ґрунті доказової наукової бази) та формуванню стійких національних ідентифікацій через культурні надбання нації та усвідомлення молодію особистістю себе як їх продовжувача.

Висновки. Отже, вивчення літератури в багатому контексті культурних явищ відповідає самій природі літератури як одного з жанрів мистецтва. Розгляд літературної спадщини в площині культурології дає змогу розгледіти те, як література корелює із віяннями епох, як відображає чи сама впливає на формування світоглядних домінант. Саме така позиція простежується в неможовнавших працях Івана Огієнка, де, як правило, автор розглядає літературу вплетену в загальний культурний спадок доби. Окрім того, окреслене бачення літератури є силовим полем націєцентричності в українській культурі: сукупно різні види мистецтва формують, потверджують потужне вітаїстичне річище, яке самоствердно вело українців від століть поневолення до державної й культурної окремішності й самодостатності. Це найбільш ефективний доказовий інструмент унікальності українців у духовному бутті нації, особливо на ґрунті доказової наукової бази, яку рясно залуцає та доречно інтерпретує Іван Огієнко в праці «Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу».

Апелюючи до способу вивчення літератури українського народу в культурологічному ключі, ми жодним чином не прагнемо інтегрувати українську літературу в окрему дисципліну – з вивчення української культури (за умови перспективної появи предмета «Українська культура» в обов'язкових шкільних програмах). Тобто ми наполягаємо на вивченні української літератури як окремого предмета, однак із залученням широким міжпредметним зв'язкам. Навіть за умови подальшого гіпотетичного включення до шкільних програм дисципліни на кшталт «Українська культура» ми наполягаємо на тому, щоб під час вивчення літератури викладачі окреслювали словесне мистецтво як складову цілісного та єдиного процесу творення національної культури.

Список використаних джерел літератури:

1. Кавун Л. «Романтика вітаїзму» як світобачення. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. 2009. Вип. 159. С. 5-14.
2. Ковальчук В.І. Культурологічний підхід до викладання української мови як іноземної. *Мова і культура*. 2018. Вип. 21. Т. II (191). С. 517-521.
3. Лавріненко Ю. Література вітаїзму. Розстріляне Відродження: Антологія 1917-1933 рр. Поезія – Проза – Драма – Есей. Paris: Kultura, 1959. С. 931-967.
4. Назар Л. Національна природа вітаїзму і Василь Барвінський. *Музикознавчий універсум*. 2019. Вип. 45. С. 152-170.
5. Назаренко Н. Вивчення літератури в контексті культури. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 2.
6. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: курс читань в Укр. нар. ун-ті: з мал. і портр. укр. культ. діячів. Київ : Абрис, 1991. 272 с.
7. Паламар С.П., Бійчук Г.Л., Братко В.О.та ін. Компетентнісний підхід до вивчення української літератури в основній школі. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. 112 с.
8. Сур'як М. Діалектика нових підходів до вивчення літератури та культури у новому історизмі. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2015. Вип. 5.

9. Bechtel W., Richardson R. Vitalism. *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Taylor and Francis. 1998. Retrieved 12 Dec. 2022. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/vitalism/v-1>
10. Coulter I., Snider P., Neil A. Vitalism-A Worldview Revisited: A Critique Of Vitalism And Its Implications For Integrative Medicine. *Integrative medicine (Encinitas, Calif.)*. 2019. Vol. 18(3). P. 60-73.
11. Easthope A. *Literary into cultural studies*. Abingdon: Routledge, 2003.
12. Kruse S.D., Rakha S., Calderone S. Developing cultural competency in higher education: An agenda for practice. *Teaching in Higher Education*. 2018. Vol. 23(6), P. 733-750.
13. Liddicoat A.J. Pragmatics and intercultural mediation in intercultural language learning. *Intercultural Pragmatics*. 2014. Vol. 11. Issue 2. P. 259-277.
14. Muthusamy C., Marimuthu R., Sabapathy E. Effects of teaching literature on culture learning in the language classroom. *American Journal of Applied Sciences*. 2011. Vol. 8 (8). P. 789.
15. Parker R.D. *Critical theory: A reader for literary and cultural studies*. Oxford University Press, 2012.
16. Summers S., Buchanan S. Public libraries as cultural hubs in disadvantaged communities: Developing and fostering cultural competencies and connections. *The library quarterly*. 2018. Vol. 88(3). P. 286-302.

References:

1. Kavun, L. (2009). «Romantyka vitayizmu» yak svitobachennya [«Romance of Vitaism» as a worldview]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya Filolohichni nauky*. Vyp. 159. S. 5-14.
2. Koval'chuk, V.I. (2018). Kul'turolohichnyy pidkhid do vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi [Cultural approach to teaching Ukrainian as a foreign language]. *Mova i Kul'tura*. Vyp. 21. T. II, 191. S. 517-521.
3. Lavrinenko, Y.U. (1959). *Literatura vitayizmu. Rozstrilyane Vidrodzhennya: Antolohiya 1917-1933 rr. Poeziya – Proza – Drama – Esey* [Literature of Vitaism. Shot Renaissance: Anthology 1917-1933 Poetry – Prose – Drama – Essay]. Paris: Kultura. P. 931-967.
4. Nazar, L. (2019). Natsional'na pryroda vitayizmu i Vasyl' Barvins'kyy [The national nature of Vitaism and Vasyl Barvinskyi]. *Muzykoznavchyy universum*. Vyp. 45. S. 152-170.
5. Nazarenko, N. (2015). Vyvchennya literatury v konteksti kul'tury [Study of literature in the context of culture]. *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*. Vyp. 2.
6. Ohiyenko, I. (1991). *Ukrayins'ka kul'tura. Korotka istoriya kul'turnoho zhyttya ukrayins'koho naroda: kurs chytanyy v Ukr. nar. un-ti: z mal. i portr. ukr. kul't. diyachiv* [Ukrainian culture. A brief history of the cultural life of the Ukrainian people: a course taught at the Ukrainian National University: with drawings and portraits of Ukrainian cultural figures]. Kyiiv: Abrys. 272 p.
7. Palamar, S.P., Biychuk, H.L., Bratko, V.O., ta in. (2017). *Kompetentnisnyy pidkhid do vyvchennya ukrayins'koyi literatury v osnovniy shkoli* [A competent approach to the study of Ukrainian literature in primary school]. Kyiiv: Vydavnychy dim «Sam», 2017. 112 s.
8. Surjak, M. (2015). *Dialektyka novykh pidkhodiv do vyvchennya literatury ta kul'tury u novomu istoryzmi* [Dialectic of new approaches to the study of litera-

- ture and culture in the new historic]. *Literaturnyy protses: metodolohiya, imena, tendentsiyi*. Vyp. 5.
9. Bechtel W., Richardson R. Vitalism. *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Taylor and Francis. 1998. Retrieved 12 Dec. 2022. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/vitalism/v-1>
 10. Coulter I., Snider P., Neil A. Vitalism-A Worldview Revisited: A Critique Of Vitalism And Its Implications For Integrative Medicine. *Integrative medicine (Encinitas, Calif.)*. 2019. Vol. 18(3). P. 60-73.
 11. Easthope A. Literary into cultural studies. Abingdon: Routledge, 2003.
 12. Kruse S.D., Rakha S., Calderone S. Developing cultural competency in higher education: An agenda for practice. *Teaching in Higher Education*. 2018. Vol. 23(6), P. 733-750.
 13. Liddicoat A.J. Pragmatics and intercultural mediation in intercultural language learning. *Intercultural Pragmatics*. 2014. Vol. 11. Issue 2. P. 259-277.
 14. Muthusamy C., Marimuthu R., Sabapathy E. Effects of teaching literature on culture learning in the language classroom. *American Journal of Applied Sciences*. 2011. Vol. 8 (8). P. 789.
 15. Parker R.D. Critical theory: A reader for literary and cultural studies. Oxford University Press, 2012.
 16. Summers S., Buchanan S. Public libraries as cultural hubs in disadvantaged communities: Developing and fostering cultural competencies and connections. *The library quarterly*. 2018. Vol. 88(3). P. 286-302.

Liubov Rasevych

THE STUDY OF UKRAINIAN LITERATURE IN A CULTURAL KEY: THE VITALISM OF THE NATION, REFLECTED IN ART (Based on the Non-linguistic Works of Ivan Ohienko)

The study of Ukrainian literature as a kind of art, and therefore in the rich palette of national and world cultural heritage, corresponds to the trends of literary and cultural education. The purpose of the article is a generalized ideological and theoretical analysis of the methodology of studying Ukrainian literature in a cultural key. According to the NUS Concept, one of the ten key competencies is awareness and self-expression in the field of culture. This competence is related to the understanding of works of art, the formation of one's own artistic tastes, the independent expression of ideas, experiences and feelings through works of art. The formation of cultural competence within school programs does not have a special targeted subject, but takes place in the synergy of influences on the student's personality during the study of a number of related disciplines. Perhaps the greatest potential to form cultural competence have the disciplines of the linguistic and literary cycle, in particular Ukrainian literature. Lessons of Ukrainian literature, in which the cultural context is systematically involved, are able to form a full-fledged understanding of the pupils about the cultural paradigm in the conditions of which national literature arose and developed, as well as to give pupils a holistic understanding of the place of the artistic word among other types of art. The key note of the authors of the NUS Concept is that awareness and self-expression in the field of culture is based on a deep understanding of one's own national identity. All this motivates the correctness of the complex scientific vector of the current research, the source of which is the non-linguistic works of Ivan

Ohienko (with an emphasis on the book “Ukrainian culture. A brief history of the cultural life of the Ukrainian people”). First, the appropriateness of studying literature in the national and cultural plane is substantiated. Secondly, it was investigated how Ivan Ohienko appeals to the worldview dominants of vitalism as a thought code of the indestructibility of the Ukrainian nation in the constructed algorithm of presenting the material. Evidence of the vitality of the Ukrainian nation is precisely the unique culture, in particular literature. The formation of cultural competence by the Ohienko’s traditions is highlighted in the article. It contributes to building a solid foundation for the national self-identification of schoolchildren. Further research on the topic should be organized empirically by tracing how the teaching of Ukrainian literature in the cultural paradigm affects the national self-awareness of pupils and motivational mechanisms regarding the study of literature as a kind of art and an essential form of existence of the national spirit.

Key words: teaching methods of Ukrainian literature, Ivan Ohienko, cultural competence, vitalism, interdisciplinary connections, Ukrainian culture, national identity, national consciousness.

Отримано: 15.11.2022 р.